

Pogovor

Nada Mihoković-Kumrić: Kroz staklene oči
Zagreb: Alfa, 2011

Velike misli za *malene* ljude

Odrasli su oduvijek težili svoje iskustvo prenijeti na mlađe pokoljenje. Nekoć se ta predaja činila u intimnom krugu gdje bi starješina pričao priče i tako davao poduke mladima. Medij *priče* pokazao se najuspješnijim načinom predaje narodne i osobne mudrosti jer priča poduku ne forsira kao imperativ već je vješto implementira u bogatstvo situacija, likova i odnosa. Na taj način budi maštu slušatelja/čitatelja koji je i lakše prihvaća.

Postojalo je vrijeme kada je ova značajka priče bila iskorištavana i tada priča od *posrednika iskustva* postaje *sredstvom* pedagoških (didaktičnih) učenja. Nakon prvotnih pokušaja, suvremeni pisci 20.-og stoljeća počinju stvarati pod utjecajem njemačkog teoretičara Heinricha Wolgasta¹ koji se zalaže da dječja književnost mora biti *lijepa književnost*. Pripovijest mora biti umjetničko djelo, a ne samo oruđe za prenošenje neke „poruke“.

Ovaj varljiv odnos između poučnosti i ljepote dječje književnosti često bi nagnao pisce u krajnosti. Danas se događa da u žarkoj želji da djecu potaknemo na čitanje prihvaćamo ograničenost njihove recepcije te im stvaramo priče u duhu ludosti, humora i igre koje su često zabavne samo radi *zabavnosti*. Takvo „lagano“ štivo može biti dobar poticaj na čitanje, no ukoliko priču stavljamo u sužanjski odnos prema zabavi, tada ona gubi svoj smisao.

Iz tog je razloga zanimljivo vidjeti kada jedna autorica pokazuje razumijevanje suvremenoga, ali i tradicionalnoga; kada razumije da priča, iako je napisana za dijete, mora imati dublji smisao jer tek će na taj način ona doista i oživjeti (i preživjeti) u dječjoj svijesti.

Nada Mihoković-Kumrić već je prepoznata kao vrsna autorica za djecu i mlade. Njezin je bogati opus (*Lastin rep* nagrada „Mato Lovrak“ 1995., *Mjesto pod suncem*, *Mrazovac*, *Tko vjeruje u rode još*, *Prilagođeni*, *Vjetar kroz kosu*, *Vrijeme je*, *Rep*, *ali ne lastin*, *Uvijek nada*) nagrađen brojim priznanjima. Kritičari i čitatelji u njezinim su knjigama prepoznali htijenje da dječja književnost doista bude *lijepa književnost*, ali da se ta ljepota očituje i u poetski oblikovanim mislima. U zbirci priča *Kroz staklene oči* autorica ostaje dosljedna ideji da je svaka priča- životna priča, ali tu životnu težinu čini lepršavo lakom.

Njezino se razumijevanje dječjeg svijeta posebice očituje na razini odabira likova: oživljava likove iz narodne bajke (šumska vila, zmaj), ali i Andersenski poseže u svijet malenih, naoko nebitnih stvari i pojava (oblak, bojice, kutija šibica...) znajući da će upravo „maleni ljudi“ (djeca) znati prepoznati njihovu veličinu. Likovi iz dječje svijesti i mašte sada postaju predstavnicima ljudskih karaktera.

Božidar Prosenjak u pogovoru knjizi *Rep, ali ne lastin* primjećuje da autoricu izuzetno zanima pitanje *identiteta*: u kojoj se mjeri jedinka može i treba prilagoditi drugoj (ili svojoj užoj/široj zajednici), a da pritom *raste* ili se *gubi*. Autor ovaj proces naziva iskonskom težnjom u čovjeku, njegovom potragom za vlastitim mjestom pod suncem. Spisateljica svoje likove doista oživljuje (animira). Ulijevanjem duše (lat. *anima*) ona ih je osudila na htijenja svojstvena pravom čovjeku. Stoga njezini likovi nadržavaju svoju ulogu i kreću u potragu za smislom, svojim „mjestom pod suncem“.

¹ 1905. godine Heinrich Wolgast objavljuje knjigu: *Das Elend jugendliteratur: Ein Beitrag zur Künstlerischen Erziehung der Jugend* (Bijeda naše književnosti za mladež: prilog umjetničkom odgoju mladeži)

Slijedeći tradiciju narodne bajke, književnica stvara bipolarne likove (antipode). Međutim ona ne pristaje na konačnost ovakve crno-bijele karakterizacije. „Loši“ likovi nisu univerzalno loši; oni su tek posrnuli karakteri, nositelji ljudskih slabosti (zavist, ljubomora, samoljublje i sl.) Kao i u bajci, antipodi su potrebni kako bi naglasili kontrast (dobro- loše), no takvi su likovi redovito postavljeni u odnos bikondicionalnosti (međusobnog uvjetovanja).

Ta se međusobna ovisnost očituje u prirodi lika (*Dan i Noć*), a katkad su likovi stavljeni u ovu poziciju kako bi i sami nešto naučili, kako bi narasli. Taj je rast koji ovisi o *drugome* vidljiv primjerice u priči *Voljko i Zlovoljko*, gdje Zlovoljko isprva, determiniran svojim karakterom, neprestano želi nadrastiti svoga suparnika. No, taj suparnik (Voljko) zapravo i ne postoji. Suparništvo je tek produkt Zlovoljkove zavisti koja će, kao i svaka ljudska slabost, biti savladana uz pomoć ljubavi. Hrvojkina Mihanović-Salopek u svome pogovoru romana *Tko vjeruje u rode još* prepoznaje ovu autoričinu ideju da pojedinac sazrijeva upravo promatranjem sklada i nesklada (sukoba).

Nadalje, likovima se često nadjeva deskriptivno ime (tzv. *sprechender Name*, lat. *nomen est omen*, ime je znak). Zlita, Zmaj Hrabren, Žalostena, Zemlja žalosti, Zemlja smješka i sl. imena su koja nisu kriptirana (sakrivena) već jasno progovaraju o osobinama likova. Ovaj postupak datira iz tradicije usmene književnosti, a nalaže nam da svoju pažnju ne usmjeravamo toliko na sam lik koliko na *proces* kroz koji prolazi. Također, u svojoj spoznaji realnoga svijeta, autorica ne pristaje na načelo *kalokagatije* (ono što je lijepo ujedno je i dobro), a koje je u srži većine bajki. Autorica se radije poigrava izvrtnjem simetrije pa lik dobrog i lijepog zmaja Hrabrena pretvara u neuglednog papirnatog zmaja. Ipak, zmaj Hrabren i u (fizičkoj) nedaći ostaje dosljedan svome karakteru.

Motiv koji se neprestano provlači u svim pričama ove zbirke jest ljubav. Ona predstavlja cilj, razrješenje potrage, smisao. No, ljubav može biti i zasljepljujuća (ljubav Odeona prema Zliti čini ga slijepim na njezinu zloću) . Međutim, zanimljiva je i ona *pozitivna slijepa ljubav*, ljubav koja ne vidi neprivlačnu fasadu, ali s lakoćom prepoznaje ljepotu koja se skriva u biću.

Ljubav može biti bajkovita (*Dječak plavih očiju*); *puppy love* (na engleskom, metaforični naziv za mladu, nevinu ljubav, a istovremeno zaista i pseću ljubav, u priči *I psi se zaljubljuju*); može biti prevrtljiva (*Rujanko i Rujanka*); narcisoidna i nasilna (*Zaljubljeni semafor, Sjevernjakova ljubav*); razarajuća (*Orkanova odabranica*), a ponekad i „ljubo-morna“ (u priči *Djevojčica i želja* ta se ljubav pretvara u ljubomoru, a zatim simbolički transcendiru u noćnu moru). Sve ove varijacije ljubavi gradacija su zaljubljenosti, opčinjenosti, ali i prave, istinske ljubavi koja se ponajbolje vidi u malim simbolima žrtve i privrženosti.

Nada Mihoković-Kumrić spojila je elemente narodne bajke, umjetničke bajke i basne, oblikujući ih u formu kratke priče. Svoje je likove istinski oživjela: dala im je najveću moć koju život posjeduje, a to je mogućnost rasta. Usto, svoje je priče obogatila vrijednim životnim lekcijama, gdje su te poruke vješto upletene u samu priču, a ponekad su izriekom izrečene i tako djeluju kao poruka autorice čitatelju.

Spisateljica je iskoristila moć jezika, metafore, bogato nijansiranih likova i situacija, a kako bi poruke i misli učinila lako dostupnima mladome recipijentu.

Na taj je način stvorila kolaž priča, izmaštanih svjetova koji su i *lijepa književnost*, ali i vrijedna zbirka životnih mudrosti.

Marina Gabelica